

Nr 349.

Av herr **Hildebrand m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin m. m.*

Kungl. Maj:t har i proposition nr 186 framlagt ett förslag till städers och köpingars ekonomiska frigörande från beroende av rusdrycksmedlen, vilket för dem synes bereda en synnerligen bekymmersam situation.

Anspråken på städernas ekonomiska ingripande för att avvända sociala missförhållanden, förbättra folkupplysningen och giva invånarne i olika hänseenden större förmåner växa hastigt, med resultat att ett rationellt handhavande av städernas ekonomi erbjuder ständigt ökade svårigheter. Staten ställer också krav på städerna, vilka mångenstädes i utlandet äro alldeles okända. Under dessa förhållanden får varje inkomstminskning *ur allmän synpunkt* en ledsam inverkan.

Till nära nog alla städers ordinarie inkomster räknas nu betydande belopp, härflytande ur brännvinsförsäljningen. Av utskänkingsbolagens inkomster av överlåtna rättigheter samt av den nettovinst, som skall avstås till det allmänna, går viss del till staten, som fördelar större delar därav på landsting, hushållningssällskap och kommuner (även stadskommuner) enligt grunder, som fastställas i 1905 års brännvinsförsäljningsförordning, § 25: av nämnda inkomster skola, efter tilländalöpande av en år 1905 fastslagen övergångstid, $\frac{29}{100}$ gå direkt in i respektive stads eller köpings kassa. Det är sålunda på två vägar, som en stad utfår andel av brännvinsförsäljningsmedlen, dels indirekt genom statens förmedling och dels direkt från det inom staden arbetande försäljningsbolaget.

Beträffande inkomster, som tillföras städerna på den förra vägen,
Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 4 saml. 159 häft. (Nr 349.) 1

ha vi för närvarande intet att anföra. Så mycket mera däremot rörande det förslag till avlösning av de tjugunio hundradelarna, vilka nu gå direkt in i stadskassan.

Rusdrycksmedelskommittén av år 1909—1911 framlade förslag till indragning även av dessa senare medel till statsverket, men med restitution till städer och vissa köpingar av bestämda årsbelopp, uträknade efter tio års medeltal med vissa tillägg under den år 1905 fastställda övergångstiden, vilka sträcka sig fram över år 1920. Någon tidsgräns för restitutionsbeloppens utbetalande har icke av kommittén föreslagits.

Tre ledamöter av kommittén ha emellertid reservationsvis påyrkat en fullständig avskrivning av städernas nuvarande direkta inkomster av brännvinsförsäljningsmedlen, så anordnad, att efter den nämnda övergångstidens slut till städerna och vissa köpingar skulle utbetalas

år 1921	29	hundradelar	år 1929	13	hundradelar
» 1922	27	»	» 1930	11	»
» 1923	25	»	» 1931	9	»
» 1924	23	»	» 1932	7	»
» 1925	21	»	» 1933	5	»
» 1926	19	»	» 1934	3	»
» 1927	17	»	» 1935	1	»
» 1928	15	»			

På detta sätt skulle städernas ekonomiska beroende av rusdrycksmedlen visserligen bortelimineras, men då motsvarande utgiftsminskningar icke kunna förväntas, skulle de bliva så mycket mera beroende av andra inkomster. Det är statsmakterna, som öppna städernas inkomstkällor, och en avskrivning av nuvarande inkomster i enlighet med reservanternas förslag måste sålunda föranleda ett statsingripande, antingen i den riktningen, att staten befriar städerna från vissa utgifter och själv påtager sig desamma, eller också så, att staten anvisar nya inkomstmöjligheter. Denna fullständiga avskrivning skulle sålunda med nödvändighet bereda statsmakterna svårigheter, ty att beröva städerna inkomster utan att anvisa möjligheter till andra sådana, är varken rimligt eller möjligt.

Den nu sittande nykterhetskommittén har ändock anslutit sig till rusdrycksmedelskommitténs reservanter och alltså förordat en fullständig avskrivning till och med år 1935. Två skiljaktiga meningar ha inom kommittén framlagts, den ena av herr K. G. Karlsson, som förordat en långsammare avskrivning till och med år 1949, den andra av herr Byström, som upptagit tanken på en fondering, till vilken vi här nedan utförligare återkomma, och föreslagit en tio-årig fonderingsperiod från

år 1921, under vilken det årliga ersättningsbeloppet hela tiden skulle vara lika.

Föredragande departementschefen och med honom Kungl. Maj:t ha accepterat nykterhetskommitténs mening om fullständig avskrivning till och med år 1935.

Städernas ekonomiska svårigheter av det kungl. förslaget antagande exemplifieras bäst därav, att här ifrågavarande inkomster skulle utgöra

år	1915	1920	1925	1930	1935
för Stockholm	956,016	796,680	557,676	292,111	26,556
» Göteborg	456,804	380,670	266,469	139,579	12,689
» Malmö	175,716	146,430	102,501	53,691	4,881

samt för övriga städer i samma fallande skala.

Denna utveckling är synnerligen olycklig. Nykterhetskommittén och efteråt civilministern ha uträknat, att andra lösningar vore ekonomiskt ofördelaktiga för staten. Enligt vår mening är detta betraktelsesätt missvisande. Både statens och kommunens inkomster bäras till det mesta av landets invånare i form av direkta eller indirekta skatter, och *en besparing för staten*, som blott innebär *en ökad tunga för kommunerna*, blir ingen verklig besparing för folket, utan allenast en omflyttning av vissa belopp. När statsmakterna beröva stadskommunerna inkomster utan att minska deras utgifter, är det således ett statsintresse att ej blott göra övergången så mjuk som möjligt, utan även att bereda dem andra inkomster i stället. Detta har ej tillräckligt beaktats i det kungl. förslaget. Övergången är alldeles för brådstörtad och inga nya inkomstkällor öppnas.

Herr K. G. Karlssons förslag om en successiv avskrivning till och med år 1949 är så till vida bättre, som övergången blir längre och därmed mjukare, men brister däri, att inkomster berövas städerna utan att nya anvisas. Enligt vår mening finnas blott två sätt att tillgodose städernas fullt berättigade ekonomiska intressen, *det ena* att, såsom rusdrycksmedelskommittén föreslagit, låta vissa restitutionsbelopp årligen och oförminskade utgå till städerna utan någon som helst avskrivning, *det andra* att låta enahanda belopp utgå år efter år under viss tid, men kombinera detta med en fondbildning. I nuvarande situation ge vi obetingat företräde åt det senare alternativet.

De båda kommittéerna ha enligt vår mening rätt däri, att kravet på stadskommunernas frigörande från ekonomiskt beroende av rusdrycks-

medlen växer sig allt starkare. Vi finna även detta krav, rent principiellt sett, väl befogat, alldenstund det otvivelaktigt strider emot Göteborgssystemets grundidé, att en stad på en gång övervakar och deltagar i skötseln av ett försäljningsbolag samt drager ekonomisk fördel av försäljningens omfattning. Vi tro därför, att medlens indragning till statsverket är fullt riktigt, naturligtvis mot skälig ersättning till städerna. En restitution på obestämd tid torde emellertid icke länge kunna fortgå, varför denna utväg synes oss mycket osäker. Fastställande av en bestämd avlösningstid är då vida lämpligare och i stort sett för städerna mera betryggande.

Då rusdrycksmedelskommitténs utlåtande förelåg till behandling av Stockholms stadsfullmäktige, vilkas utlåtande inforrats, godkändes med stor röstövertikt ett av friherre Palmstierna till beredningsutskottets betänkande reservationsvis framfört förslag om 25-årig övergångstid med utbetalning av staten till städer av årligen samma belopp, varav dock en varje år allt större del skulle avsättas till en fond, vars avkastning skulle ingå i stadskassan. Omstående tabell över ett tänkt fall med restitution av kronor 100,000 torde bäst belysa förslaget's innebörd.

Vi äro visserligen icke blinda för att anmärkningar kunna riktas emot allt för stora kommunala fondbildningar, men i detta fall synes så avsevärda fördelar vara förenade med ett sådant förfarande, att betänkligheterna enligt vår mening måste vika. Reservanten till beredningsutskottets betänkande framhåller, att man på nämnda sätt även undgår »att sammanblanda nu ifrågavarande reformsträvan med spörsmålet om statens och kommunernas inbördes förhållande vid förestående fattigvårds-, skol- och processreform m. m., allt frågor, vilka böra lösas utan besvärande hopkoppling med ett i realiteten så fjärran därifrån liggande ärende som städernas och statens frigörande från inkomst av rusdrycksmedlen».

I tabellen har räknats med 5 procents ränta, vilket kan synas för högt, men då rusdrycksmedelskommittén gjort detsamma, ha vi icke ansett ändring nödig, eftersom tabellen blott avser att exemplifiera förfarandet. Man bör dock göra sig klart, att ränteinkomsterna i tabellen innebära ett maximum, som i regel helt visst icke skulle ernås, varför inkomstminskningen mot för närvarande antagligen blir vida större.

I detta sammanhang kunna vi icke underlåta att återkomma till olika lösningars dyrhet för staten. Utgångspunkten för bedömandet bör icke vara något tänkt framtidsmål, med vilket övergångstidens restitutionssummor jämföras, utan *nuvarande förhållanden*. Enligt 1905 års

År.	Vederlagsbelopp 100,000 kronor		Fondens storlek vid årets slut	Årliga räntan å fonderade medel	Stadens årliga inkomst = del av vederlags- beloppet jämte ränta å fon- derade medel
	Därav ingår i budgeten	Därav fonderas			
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1:a	100,000	—	—	—	100,000
2:a	96,000	4,000	4,000	200	96,200
3:e	92,000	8,000	12,000	600	92,600
4:e	88,000	12,000	24,000	1,200	89,200
5:e	84,000	16,000	40,000	2,000	86,000
6:e	80,000	20,000	60,000	3,000	83,000
7:e	76,000	24,000	84,000	4,200	80,200
8:e	72,000	28,000	112,000	5,600	77,600
9:e	68,000	32,000	144,000	7,200	75,200
10:e	64,000	36,000	180,000	9,000	73,000
11:e	60,000	40,000	220,000	11,000	71,000
12:e	56,000	44,000	264,000	13,200	69,200
13:e	52,000	48,000	312,000	15,600	67,600
14:e	48,000	52,000	364,000	18,200	66,200
15:e	44,000	56,000	420,000	21,000	65,000
16:e	40,000	60,000	480,000	24,000	64,000
17:e	36,000	64,000	544,000	27,200	63,200
18:e	32,000	68,000	612,000	30,600	62,600
19:e	28,000	72,000	684,000	34,200	62,200
20:e	24,000	76,000	760,000	38,000	62,000
21:a	20,000	80,000	840,000	42,000	62,000
22:a	16,000	84,000	924,000	46,200	62,200
23:e	12,000	88,000	1,012,000	50,600	62,600
24:e	8,000	90,000	1,102,000	55,100	63,100
25:e	4,000	94,000	1,196,000	59,800	63,800
26:e	0,000	100,000	1,296,000	64,800	64,800

brännvinsförsäljningsförordning gå försäljningsmedlen dels till kommuner, landsting och hushållningssällskap, dels till städer och vissa köpingar, i förra fallet genom statens förmedling, i det senare direkt. Staten drager själv inga inkomster av dessa medel. Skulle nu även den senare delen gå in i statens kassa, med restitution till städerna, så uppkommer ingen utgiftsökning för staten, så länge de inflytande beloppen räcka till att bestrida restitutionerna. Man torde, för att fullkomligt säkerställa staten för extra utgifter, böra komplettera fondbildningen för städerna med en bestämmelse, att om $\frac{29}{100}$ av de till staten inflytande brännvinsförsäljningsmedlen icke räcka till för de fastställda restitutionerna till

städer och vissa köpingar, så bör en proportionell minskning (med samma belopp å fullt tusental kronor) ske i restitutionsbeloppen.

I likhet med vad Kungl. Maj:t föreslagit anse vi det lämpligt att som utgångspunkt taga $\frac{29}{100}$ av försäljningsmedlens medeltal under viss tid. Städerna uppburu tidigare betydligt större andel, som dock ned-sattes år 1905 med fastställande av en övergångstid till och med år 1920. Under åren 1915—1920 inträder således en successiv minskning i städernas inkomster, så att de först från och med år 1921 nedgått till $\frac{29}{100}$. Att häri göra någon ändring synes icke påkrävt. Den 25-åriga fonderingsperioden bör alltså taga sin början år 1921 och omfatta tiden 1921—1945, med samma restitutionsbelopp under alla år som för året 1921.

Vi finna det likaledes tilltalande och för fondbildningsförfarandet lämpligast, att uträkning av $\frac{29}{100}$ icke behöva årligen göras, utan att fixa belopp i förväg fastslås för varje stad och köping samt för varje år. Härvid följa vi Kungl. Maj:ts förslag, endast med den ändringen, att 1921 års restitutionsbelopp enligt vårt förslag skulle bli normerande för hela tiden 1921—1945. Vi ha ej heller något att invända mot Kungl. Maj:ts förslag, att restitutionerna till köpingarna skulle upphöra med år 1926.

Då restitutionsbeloppen per år i vissa fall äro jämförelsevis små, synes det oss lämpligast att fastställa fondering endast där årsbelopp överstiga 10,000 kronor, men giva städer och köpingar rätt att besluta fondering, dock så, att ett en gång fattat beslut om sådan fondering är bindande till restitutionsperiodens slut.

Under återopande av vad vi här ovan anfört, hemställa vi,

att Riksdagen måtte, med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit, giva § 1 i *förordning angående ersättning till städer och vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel* följande lydelse:

§ 1.

Nedan omnämnda städer och köpingar erhålla under härefter angivna år följande ersättningsbelopp:

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921—1945 per år (1921—1926 per år, där så angives)
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	956,016	902,904	876,348	849,792	823,236	796,680	770,124
Södertälje	45,324	42,806	41,547	40,288	39,029	37,770	36,511
Norrköping	14,688	13,872	13,464	13,056	12,648	12,240	11,832
Sigtuna	5,940	5,610	5,445	5,280	5,115	4,950	4,785
Östhammar	8,964	8,466	8,217	7,968	7,719	7,470	7,221
Öregrund	1,980	1,870	1,815	1,760	1,705	1,650	1,595
Vaxholm	12,924	12,206	11,847	11,488	11,129	10,770	10,411
Sundbyberg (1921—26).....	28,872	27,268	26,466	25,664	24,862	24,060	23,258
Uppsala	78,156	73,814	71,643	69,472	67,301	65,130	62,959
Enköping	28,152	26,588	25,806	25,024	24,242	23,460	22,678
Nyköping	42,660	40,290	39,105	37,920	36,735	35,550	34,365
Strängnäs	13,572	12,818	12,441	12,064	11,687	11,310	10,933
Torshälla	5,904	5,576	5,412	5,248	5,084	4,920	4,756
Eskilstuna	72,144	68,136	66,132	64,128	62,124	60,120	58,116
Mariefred	7,236	6,834	6,633	6,432	6,231	6,030	5,829
Trosa	8,496	8,024	7,788	7,552	7,316	7,080	6,844
Malmköping (1921—26).....	21,348	20,162	19,569	18,976	18,383	17,790	17,197
Linköping	85,464	80,716	78,342	75,968	73,594	71,220	68,846
Norrköping	123,300	116,450	113,025	109,600	106,175	102,750	99,325
Söderköping	9,864	9,316	9,042	8,768	8,494	8,220	7,946
Vadstena	10,116	9,554	9,273	8,992	8,711	8,430	8,149
Skeninge	7,812	7,378	7,161	6,944	6,727	6,510	6,293
Motala	19,764	18,666	18,117	17,568	17,019	16,470	15,921
Jönköping	57,168	53,992	52,404	50,816	49,228	47,640	46,052
Eksjö	22,968	21,692	21,054	20,416	19,778	19,140	18,502
Grenna	1,404	1,326	1,287	1,248	1,209	1,170	1,131
Växjö	53,604	50,626	49,137	47,648	46,159	44,670	43,181
Ljungby (1921—26)	9,936	9,384	9,108	8,832	8,556	8,280	8,004
Kalmar	68,076	64,294	62,403	60,512	58,621	56,730	54,839
Västervik	20,052	18,938	18,381	17,824	17,267	16,710	16,153
Vimmerby	13,752	12,988	12,606	12,224	11,842	11,460	11,078
Oskarshamn	32,436	30,634	29,733	28,832	27,931	27,030	26,129
Borgholm	9,288	8,772	8,514	8,256	7,998	7,740	7,482
Mönsterås (1921—26).....	9,036	8,534	8,283	8,032	7,781	7,530	7,279
Mörbylånga (1921—26).....	8,208	7,752	7,524	7,296	7,068	6,840	6,612
Nybro (1921—26)	16,236	15,334	14,883	14,432	13,981	13,530	13,079
Visby	35,280	33,320	32,340	31,360	30,380	29,400	28,420
Karlskrona	62,964	59,466	57,717	55,968	54,219	52,470	50,721
Karlshamn	28,944	27,336	26,532	25,728	24,924	24,120	23,316
Sölvesborg	13,212	12,478	12,111	11,744	11,377	11,010	10,643
Ronneby	19,728	18,632	18,084	17,536	16,988	16,440	15,892
Kristianstad	57,096	53,924	52,338	50,752	49,166	47,580	45,994
Simrishamn	6,912	6,528	6,336	6,144	5,952	5,760	5,568
Ängelholm	24,048	22,712	22,044	21,376	20,708	20,040	19,372
Bästad (1921—26)	6,696	6,324	6,138	5,952	5,766	5,580	5,394
Hässleholm (1921—26).....	25,272	23,868	23,166	22,464	21,762	21,060	20,358
Malmö	175,716	165,954	161,073	156,192	151,311	146,430	141,549
Landskrona	30,060	28,390	27,555	26,720	25,885	25,050	24,215
Hälsingborg	99,180	93,670	90,915	88,160	85,405	82,650	79,895
Ystad	32,976	31,144	30,228	29,312	28,396	27,480	26,564
Lund	47,232	44,608	43,296	41,984	40,672	39,360	38,048
Trälleborg	19,728	18,632	18,084	17,536	16,988	16,440	15,892
Skanör med Falsterbo	2,232	2,108	2,046	1,984	1,922	1,860	1,798
Hörby (1921—26)	8,352	7,888	7,656	7,424	7,192	6,960	6,728

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921—1945 per år (1921—1926 per år, där så angives)
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Eslöv	20,556	19,414	18,843	18,272	17,701	17,130	16,559
Laholm	17,136	16,184	15,708	15,232	14,756	14,280	13,804
Halmstad	55,620	52,530	50,985	49,440	47,895	46,350	44,805
Falkenberg	28,728	27,132	26,334	25,536	24,738	23,940	23,142
Varberg	35,136	33,184	32,208	31,232	30,256	29,280	28,304
Kungsbacka	19,080	18,020	17,490	16,960	16,430	15,900	15,370
Göteborg	456,804	431,426	418,737	406,048	393,359	380,670	367,981
Kungälv	16,524	15,606	15,147	14,688	14,229	13,770	13,311
Marstrand	9,180	8,670	8,415	8,160	7,905	7,650	7,395
Uddevalla	52,380	49,470	48,015	46,560	45,105	43,650	42,195
Strömstad	19,368	18,292	17,754	17,216	16,678	16,140	15,602
Lysekil	27,504	25,976	25,212	24,448	23,684	22,920	22,156
Vänersborg	28,008	26,452	25,674	24,896	24,118	23,340	22,562
Borås	63,432	59,908	58,146	56,384	54,622	52,860	51,098
Alingsås	17,784	16,796	16,302	15,808	15,314	14,820	14,326
Ulricehamn	14,112	13,328	12,936	12,544	12,152	11,760	11,368
Ämål	12,888	12,172	11,814	11,456	11,098	10,740	10,382
Trollhättan	26,964	25,466	24,717	23,968	23,219	22,470	21,721
Mariestad	32,904	31,076	30,162	29,248	28,334	27,420	26,506
Lidköping	37,800	35,700	34,650	33,600	32,550	31,500	30,450
Skara	27,288	25,772	25,014	24,256	23,498	22,740	21,982
Skövde	40,788	38,522	37,389	36,256	35,123	33,990	32,857
Falköping	31,788	30,022	29,139	28,256	27,373	26,490	25,607
Hjo	11,268	10,642	10,329	10,016	9,703	9,390	9,077
Vara (1921—26)	19,584	18,496	17,952	17,408	16,864	16,320	15,776
Karlstad	68,580	64,770	62,865	60,960	59,055	57,150	55,245
Kristinehamn	36,396	34,374	33,363	32,352	31,341	30,330	29,319
Filipstad	33,876	31,994	31,053	30,112	29,171	28,230	27,289
Arvika	30,420	28,730	27,885	27,040	26,195	25,350	24,505
Säffle (1921—26)	11,916	11,254	10,923	10,592	10,261	9,930	9,599
Örebro	122,436	115,634	112,233	108,832	105,431	102,030	98,629
Askersund	12,816	12,104	11,748	11,392	11,036	10,680	10,324
Nora	12,744	12,056	11,682	11,328	10,974	10,620	10,266
Lindesberg	19,404	18,326	17,787	17,248	16,709	16,170	15,631
Västerås	72,144	68,136	66,132	64,128	62,124	60,120	58,116
Arboga	17,064	16,116	15,642	15,168	14,694	14,220	13,746
Köping	25,524	24,106	23,397	22,688	21,979	21,270	20,561
Sala	48,636	45,934	44,583	43,232	41,881	40,530	39,179
Falun	65,484	61,846	60,027	58,208	56,389	54,570	52,751
Hedemora	24,732	23,358	22,671	21,984	21,297	20,610	19,923
Säter	2,844	2,686	2,607	2,528	2,449	2,370	2,291
Gävle	83,520	78,880	76,560	74,240	71,920	69,600	67,280
Söderhamn	30,132	28,458	27,621	26,784	25,947	25,110	24,273
Hudiksvall	35,856	33,864	32,868	31,872	30,876	29,880	28,884
Härnösand	43,524	41,106	39,897	38,688	37,479	36,270	35,061
Sundsvall	75,996	71,774	69,663	67,552	65,441	63,330	61,219
Örnsköldsvik	23,364	22,066	21,417	20,768	20,119	19,470	18,821
Sollefteå (1921—26)	33,876	31,994	31,053	30,112	29,171	28,230	27,289
Östersund	55,584	52,496	50,952	49,408	47,864	46,320	44,776
Umeå	36,288	34,272	33,264	32,256	31,248	30,240	29,232
Skellefteå	17,244	16,286	15,807	15,328	14,849	14,370	13,891
Luleå	34,992	33,048	32,076	31,104	30,132	29,160	28,188
Piteå	9,360	8,840	8,580	8,320	8,060	7,800	7,540
Haparanda	13,428	12,682	12,309	11,936	11,563	11,190	10,817

Städer med större årsbelopp enligt denna tabell för tiden 1921—1945 än kronor 10,000 skola från och med år 1921 avsätta vissa andelar till en fond, vilken bör placeras på fullt betryggande sätt och varav räntan såväl under 25-årsperioden som efteråt ingår i stadens kassa för bestridande av dess utgifter. Till fonden avsätts första året 4 procent och varje år ett med 4 procent ökat procenttal, andra året således 8 procent, tredje året 12 procent och tjugufemte året 100 procent.

Städer och köpingar med årsbelopp under perioden efter 1921 å högst 10,000 kronor äga rätt att vardera avsätta en fond efter samma grunder, varvid märkes, att beslut om sådan fondbildning kan fattas när som helst under perioden och att det sedan är bindande till periodens slut.

Skulle något år $\frac{29}{100}$ av de till staten inflytande brännvinsförsäljningsmedlen understiga hoplagda restitutionsbeloppen till städer och köpingar, inträder en motsvarande minskning i nämnda belopp, fördelad proportionellt, d. v. s. med samma belopp per fullt 1,000-tal kronor.

Stockholm den 26 april 1913.

Karl Hildebrand. Allan Cederborg. Knut A. Tengdahl.
